

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

УДК: 796.332.015.14'06

*Олег Байрачний,
Катерина Зора,
Петро Іванов
(Київ, Україна)*

**ПСИХОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯК КРИТЕРІЙ ВІДБОРУ
ФУТБОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПЕРЕХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КЛУБІВ**

Анотація. В роботі представлено результати дослідження психологічних показників футболістів різної кваліфікації. Отримані дані засвідчили, що показники рівня прояву уваги футболістів є інформативними в контексті оцінки та прогнозування перспективності гравців при переході до професійних команд.

Ключові слова: психологічна характеристика футболістів, професійні команди

**PSYCHOLOGICAL INDICATORS AS A CRITERION FOR SELECTION OF
FOOTBALL PLAYERS AT THE STAGE OF TRANSITION TO
PROFESSIONAL TEAMS**

*Bairachny Oleg V.,
Zora Kateryna P.
Ivanov Petro P.*

Summary. The paper presents the results of a study of the psychological indicators of football players of various qualifications. The data obtained proved that the indicators of the level of attention of football players are informative in the context of assessing and predicting the prospects of players when moving to professional teams.

Keywords: psychological characteristics of football players, professional teams

До факторів, що детермінують ефективність підготовки юних футболістів на різних етапах багаторічної підготовки та особливо на етапі підготовки до вищих досягнень, можна з впевненістю віднести точність оцінки різних сторін підготовленості юних футболістів в межах комплексного контролю. Всебічність оцінювання, за умов врахування специфіки вимог ігрової діяльності в рамках певного ігрового амплуа та компенсаторних можливостей одних показників (якостей та здібностей) іншими, дозволить тренерів більш точно спрогнозувати вірогідність реалізації юного футболіста на принципово іншому рівні спортивної діяльності, а саме на професійному рівні.

Сьогодні найбільш широко в практиці контролю рівня підготовленості гравців 17-19 років використовують показники, що характеризують рівень розвитку фізичних якостей гравця та кількісні данні техніко-тактичних дій в умовах змагальної діяльності [2, с.78-123; 6]. Відповідно можемо констатувати відсутність браку в модельних характеристиках стосовно різних сторін фізичної підготовленості гравців, а також їх техніко-тактичної майстерності. Натомість психологічна складова підготовленості юних футболістів, не дивлячись на деякі позитивні зміни в цьому напрямі, що намітилися в останні роки, залишається менш вивченою та без достатньої кількості наукових даних, що могли б слугувати в якості орієнтирів для тренера, як в процесі підготовки, так і в процесі відбору на етапі переходу юних футболістів до професійних команд [1, с. 85-147; 3, с. 182-201; 4, с.36-49].

Актуальність вивчення вимог спортивної діяльності на рівні професійних команд та розробка психологічних характеристик спортсменів-футболістів, що їм відповідали б не викликає сумнівів та неодноразово підкреслювалась, як практиками, так науковцями. Більш того, переважна більшість фахівців відносить невідповідність психологічної готовності юних футболістів вимогам навчально-тренувальної та змагальної діяльності на професійному рівні до найбільш визначальних факторів, що впливають на успішність переходу гравця від дитячо-юнацького до так званого «дорослого» футболу [5].

Враховуючи вищезазначене, метою даної роботи було провести аналіз деяких психологічних та психофізіологічних показників в контексті їх інформативності та практичної значущості в процесі оцінки придатності гравців 17-річного віку до їх самореалізації на професійному рівні. Матеріал для аналізу було отримано за результатами психодіагностики трьох груп: 17-річні гравці ДЮСШ м. Києва, збірна команда України того ж віку (як кращі представники країни даної вікової категорії) та футболісти команди, що виступає на рівні Прем'єр-Ліги.

В таблиці 1 представлено результати діагностики, що дають змогу оцінити рівень вираженості окремих показників психологічної підготовленості спортсменів. Отримані кількісні данні свідчать про більш високий рівень сформованості досліджуваних показників у гравців 17-річного віку. І якщо фрустраційна толерантність у юних футболістів-збірників фактично на одному рівні з «професіоналами», то самоконтроль та вольова активність виявились відчутно вищими у представників звичайної ДЮСШ та юнаків зі збірної команди відповідно.

Таблиця 1

**Показники психологічної підготовленості футболістів
різної кваліфікації**

Психологічні та психофізіологічні показники	Кваліфікація					
	ДЮСШ (U-17)		Збірна України (U-17)		Висока кваліфікація	
	n=16		n=21		n=20	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Самоконтроль	2,69	0,7	2,52	0,74	2,23	0,94
Фрустраційна толерантність	2,81	0,66	3,76	0,87	3,73	0,85
Вольова активність	3,56	0,63	4,24	0,62	3,93	0,83

Інтерпретуючи отримані результати, серед трьох досліджуваних показників психологічної підготовленості спортсмена лише перевага гравців юнацької збірної за рівнем вольової активності може бути обумовлено підвищеним рівнем психологічної мобілізації спортсменів, що є природнім, зважаючи на

певні специфічні обставини, а саме: високий рівень відповідальності та перманентне оцінювання відповідності можливостей гравців вимогам збірної команди країни, короткостроковість навчально-тренувальних зборів або змагань. Тому і рівень мотивації, і волювої активності може бути ситуативно дещо завищеним і не відповідати фактично існуючому. Щодо інших показників, то в цьому випадку, скоріш за все, має місце фактор суб'єктивізму, який може проявлятися і активно впливати на достовірність діагностики. Оскільки дана методика це фактично самооцінка спортсмена за допомогою запропонованих питань, то неабиякого значення набуває самосвідомість та відповідальність респондента. Очевидним є те, що ці якості в більшій мірі притаманні дорослим та психологічно зрілим спортсменам. Тому результати гравців-професіоналів з великим ступенем вірогідності є такими, що відповідають дійсності, а показники юних футболістів суб'єктивно завищеними.

Принагідно необхідно відзначити, що вірогідність похибки в оцінці притаманна не тільки психологічним тестам, що побудовані на самооцінці респондента. Більшість тестових завдань, що використовуються в програмі комплексному контролю не є абсолютно точними та залежать від поточного функціонального та психологічного стану спортсмена. Так, зокрема, простий тест на визначення рівня швидкісних здібностей (пробігання відрізка 30 м., наприклад) потребує не тільки дотримання процедурних умов тестування та належного стану спортсмена, а й відповідного рівня мотивації.

Наступним кроком була оцінка та порівняльний аналіз показників, що характеризують рівень сформованості окремих параметрів уваги, що діагностувались за допомогою коректурної проби (буквений варіант) (табл. 2).

Результати досліджень показали, що за двома з трьох параметрів, що оцінювались, більший високий рівень продемонстрували представники професійних клубів. Так, зокрема, суттєво вищим є показник концентрації при зосередженні уваги та швидкість переробки інформації у футболістів-професіоналів, а показник точності при зосередженні уваги хоча і в незначній

мірі поступається результатам збірникам юнацької команди, але також знаходиться на високому рівні.

Таблиця 2

Показники уваги футболістів різної кваліфікації

Психологічні та психофізіологічні показники	Кваліфікація					
	ДЮСШ (U-17)		Збірна України (U-17)		Висока кваліфікація	
	n=16		n=21		n=20	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Точність при зосередженні уваги (бал)	0,94	0,04	0,967	0,034	0,958	0,097
Концентрація при зосередженні уваги (бал)	561,75	110,5	644,75	125,91	788,24	237,93
Швидкість переробки інформації (біт/с.)	0,96	0,21	1,12	0,21	1,35	0,49

Аналізуючи представлені данні, можна зробити висновок про значущість високого рівня розвитку окремих параметрів уваги з точки зору ефективності функціонування спортсмена-футболіста на високому рівні. Також слід відзначити, що в цілому спостерігається доволі чітка закономірність залежності рівня прояву окремих параметрів уваги від рівня кваліфікації (підготовленості) футболіста.

Проведені дослідження дозволили зробити ряд висновків.

По-перше, підтвердилась складність об'єктивної оцінки психологічних якостей за допомогою тестів-опитувальників. Проте це, звичайно, не ставить під сумнів доцільність їх використання в практиці комплексного контролю, а тільки засвідчує важливість участі в цьому процесі спортивного психолога або, принаймні, наявності відповідного рівня знань в області спортивної психології та психодіагностики тренера, який проводить тестування.

По-друге, проведені дослідження окремих параметрів уваги продемонстрували високий ступінь їх зв'язку з кваліфікацією (рівнем підготовленості) спортсменів-футболістів. Це свідчить не тільки про значущість показників уваги як одних з критеріїв відбору юних футболістів на

етапі переходу до професійних клубів, а й про необхідність їх оцінки та цілеспрямованого розвитку, починаючи з перших етапів багаторічної підготовки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Воронова В.І. Психологія спорту: навч. посібник. К.: Олімпійська література, 2017. С. 85-147.
2. Губа В., Стула А., Кромке К. Подготовка футболистов в ведущих клубах Европы. Монография. М.: Спорт, 2017. 272с.
3. Иссурин В.Б. Спортивный талант: прогноз и реализация. М.: Спорт, 2017. С.182-201.
4. Психолого-педагогическое сопровождение спортивной деятельности в контексте самореализации личности: монография / под общ. ред. Л.Г. Уляевой. М.: Мархотин П.Ю., 2014. С. 36-49, 209-212.
5. <https://footballhd-news.com/articles/51545-problemy-molodyh-futbolistov-perehod-ot-detskogo-futbola-k-vzrosloму.html>
6. <https://www.slideshare.net/petrchulkov/ss-45436067>

Відомості про авторів

Байрачний Олег Васильович – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри футболу Національного університету фізичного виховання і спорту України, obairachniy@gmail.com Сертифікат: **ТАК** про конференцію дізнався з повідомлення на особистий e-mail.

Зора Катерина Петрівна – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, старший викладач Національного університету фізичного виховання і спорту України Сертифікат: **ТАК**

Іванов Петро Павлович – викладач Національного університету фізичного виховання і спорту України Сертифікат: **ТАК**